

सप्तत्रिंशत्तमः पाठः - <https://www.youtube.com/watch?v=ZkVie6SOVs4>

१५७. प्रथम-, द्वितीय-, तृतीय- इत्यादीनां पुनस्स्मारणम्
गेयसंस्कृत-पुस्तके बहूनि गीतानि सन्ति। तत्र प्रथमं 'नमो भगवति!' अस्ति।
द्वितीयम् अस्ति 'शूरा वयम्'। ...
इत्येवं=इति_एवं अष्टमं भवति 'संस्कृत-चमूः'।
शिक्षकः दिन-सारणीं calendar दर्शयति। तत्र प्रथमः दिनाङ्कः date रवि-वासरे
इत्युक्ते=इति_उक्ते आदि-वारे अस्ति। तृतीयः दिनाङ्कः मङ्गल-वासरे।
षष्ठः दिनाङ्कः शुक्र-वासरे।
'वाक्य-विस्तरः' इति चतुर्वर्ण-युते 4coloured सुन्दरे पुस्तके,
अनुक्रमणिका contents-page अस्ति।
तदा पाठ-विषये पुनः पुंलिङ्गस्य अभ्यासः अस्ति।

१५८. स्त्रीलिङ्गे पूरण-सङ्ख्याः
बालिकाः दर्शयन् शिक्षकः वदति - 'प्रथमा बालिका तेजस्विनी,
अनूषा द्वितीया, दीपा तृतीया'।
पूर्विका कतमा which-numbered बालिका?
- सा चतुर्थी।
तथैव मञ्जुप्रिया पञ्चमी, अस्मिता षष्ठी, जयन्ती सप्तमी च।
सङ्गीत-स्पर्धायां फलितानि एवं सन्ति - कनकलता प्रथमा, विनयः द्वितीयः,
अजयः तृतीयः, प्रिया चतुर्थी, अभिरामः पञ्चमः, लक्ष्मीः षष्ठी ... इति एवम्।
यदि सोमवासरे प्रथमा (प्रतिपत्) तिथिः day's count as per Indian system,
तर्हि मङ्गलवासरे का तिथिः? - द्वितीया।
बुधवासरे तृतीया तिथिः, गुरुवासरे चतुर्थी तिथिः,
शुक्रवासरे पञ्चमी तिथिः, आगामि=next-मङ्गलवासरे नवमी तिथिः,
तदुपरि beyond-that बुधवासरे दशमी, ततः परं गुरुवासरे एकादशी,
तत्परं after-that शुक्रवासरे द्वादशी, शनिवासरे त्रयोदशी,
रविवासरे चतुर्दशी, तत्परं सोमवासरे पूर्णिमा वा अमावास्या वा भवति।

सुभाषितम्

३७. पिबन्ति नद्यः स्वयमेव नाम्भः,
स्वयं न खादन्ति फलानि वृक्षाः।
नादन्ति सस्यं खलु वारिवाहाः,
परोपकाराय सतां विभूतयः ॥

पदविभागः – पिबन्ति, नद्यः, स्वयम्, एव, न, अम्भः, स्वयम्, न, खादन्ति, फलानि, वृक्षाः। न, अदन्ति, सस्यम्, खलु, वारि-वाहाः, परोपकाराय, सताम्, विभूतयः॥

अन्वयः अर्थः च – नद्यः स्वयम् एव अम्भः=जलम् न पिबन्ति।

वृक्षाः फलानि स्वयम् न खादन्ति।

वारि-वाहाः=मेघाः सस्यम्=वृक्षजालम् च्छुण्ण plants न अदन्ति=खादन्ति खलु!

सताम्=सज्जनानाम् विभूतयः=सम्पदः riches

(एकवचने 'विभूतिः' , बहुवचने 'विभूतयः') परोपकाराय (भवन्ति)।

तात्पर्यम् - नद्यः परेषां कृते जलं वहन्ति carry। वृक्षाः फलानि परेभ्यः यच्छन्ति/ददति।

मेघाः आहारस्य उत्पादनाय जनानां कृते एव वर्षन्ति rain।

तथा सज्जनाः परोपकारार्थम् एव जीवन्ति।

तेषां सर्वा+सम्पत् complete wealth परेषां कृते एव भवति।

कथा

पुरा दुर्गादासः इति कश्चन महाराजः महाराष्ट्र-देशे आसीत्। सः अत्यन्तं शूरः आसीत्। तस्य दर्शनेन एव यवनाः मुस्लिम् भीताः भवन्ति स्म। अतः ते 'एतस्य

मारणं/हननं करणीयम्' इति चिन्तितवन्तः। भिन्नान् उपायान् चिन्तितवन्तः तस्य हननाय/मारणाय। परन्तु महाराजः तान् उपायान् कथञ्चित् निराकृतवान्।

एकदा महाराजस्य/राज्ञः मनसि inमनः विचारः समुत्पन्नः यत् 'मया तीर्थयात्रार्थं रामेश्वरं गन्तव्यम्' इति।

एकस्मिन् दिने महाराजः तीर्थयात्रा-निमित्तं प्रस्थानं departure करोति। बहु दूरं गत्वा, मराठा-राज्यस्य एकं नगरं प्रविशति सः। तत्र एकः राजा आसीत्। तस्य गृहं गच्छति। 'अतिथिः आगतवान्' इति सन्तोषेण सः राजा दुर्गादासस्य स्वागतं करोति। बहु श्रान्तः भूत्वा दुर्गादासः भोजनानन्तरं विश्रान्तिं rest स्वीकृतवान्। राजा भोजनानन्तरं अतिथि-नाम पृष्ट्वा ज्ञातवान्। राजा जानाति स्म यत् एषः/अयं दुर्गादासः यवनानाम् अत्यन्तं विरोधी इति। एषः राजा यवन-मित्रम् आसीत्।

राजा पत्नीम् आहूय 'अस्माकं गृहं प्रति महालक्ष्मीः एव आगता अस्ति' इति वदति। सा पत्नी पृच्छति 'किं भोः! भवान् किं वदति?' इति। तदा राजा वदति - 'अस्माकं गृहम्

आगतवान् कश्चन शत्रुः। तस्य मारणाय एषः उत्तमः अवकाशः। अतः तं वयं मारयामः' इति।

राज्ञः भार्या 'एवं अतिथि-मारणं न कर्तव्यं खलु!' इति वदति। तदा राजा वदति 'वयम् एतं मारयामः चेत् प्रभूतं धनं प्राप्तुं शक्नुमः। तेन धनेन वयम् इतोऽपि आनन्देन जीवनं कर्तुं शक्नुमः खलु?' इति वदति।

तदा तस्य पत्नी तस्य निन्दनं करोति। सा 'भवान् धूर्त-चिन्तनं करोति! एषः राष्ट्रस्य नायकः शूरः अस्ति। राष्ट्र-रक्षण-कार्यं करोति। भवतः धूर्त-चिन्तनम् अत्यन्तम् अनुचितम् ❌ improper एव। एवं मा करोतु भवान्' इति वदति।

परन्तु राजा न शृणोति। सः दुर्गादासं मारयितुं खड्गं स्वीकृत्य सिद्धः भवति। पत्नी पुनः निवारयति, परन्तु सः न शृणोति एव। तदा सा झटिति ❌ immediately तस्य हस्तात् खड्गं स्वीकृत्य स्व_उरसः छेदनं ❌ tearing करोति, अधः पतति। वदति च यत् 'भवान् एकं महापुरुषं मारयितुम् इच्छति। अस्माकं मराठा-राज्यस्य एषः अपमान-कर-विषयः अस्ति' इति। तत्पश्चात् सा प्राणान् त्यजति।

राजा दुःखेन महाराजं दुर्गादासम् उत्थापयति। उत्थितः दुर्गादासः तत् सर्वं दृष्ट्वा 'किं जातम्' इति पृच्छति। तदा राजा 'मम अनुचित-कार्येण मम पत्नी स्वप्राणान् त्यक्तवती। भवान् यवन-शत्रुः इति ज्ञात्वा अहं भवन्तं मारयितुं सिद्धः आसम्। अतः सा एवं कृतवती। परन्तु इदानीं मम राष्ट्र-बुद्धिः प्राप्ता अस्ति। भवान् कृपया मां+क्षाम्यतु ❌ pardon me। अहम् अपि मम प्राणान् एवम् एव राष्ट्राय=देशाय अर्पयामि' इति उक्त्वा सः अपि प्राणान् त्यक्तवान्।

Write the following expressions in Samskritam (The sentences below are written only to help संस्कृतlearning. They are not meant to hurt any body's feelings please.) –

1. భారతదేశంలో బాబరు మొదటి మొగలురాజ్య స్థాపకుడు. In Bharat, Babar was the first establisher of Moghal rule.

2. కైకేయి దశరథుడి మూడవ భార్య. అందుకని అతడికి చాలా ప్రేయురాలు/ప్రియ. Kaikeyi was third wife of దశరథః. Therefore his very loved-one.
3. నేను మా తల్లితండ్రులకు (పిత్రోః అని ద్వీవచనం ఇక్కడ) ఐదవ సంతానము (సన్తానః/అపత్యమ్). I am the fifth child of my parents (పిత్రోః=of parents).
4. సహదేవుడు పాండురాజుకు ఐదవ పుత్రుడు. కానీ మాద్రీకి రెండవ వాడే! सहदेवः was the fifth son of पाण्डुराजः. But second one only of माद्री.
5. శ్రీ వాజపేయి (वाजपेयी इति पुंलिङ्गे एव) ఎన్నవ ప్రధానమంత్రి? Which (in sequence) prime minister was Sri Vajpeyi?
6. సుమిత్ర దశరథుడికి ఎన్నవ భార్య? Which (in sequence) wife of దశరథః was सुमित्रा?
7. ఇది నీ ఐదవ పెన్ను. ఇప్పటికి (एतावता) నాలుగు నాశనం చేసావు. ఈ పైన నేను నీకు పెన్నుని ఇవ్వను! This is the fifth pen. By now, you destroyed four. After now, I'll not give you a pen.
8. రోజులో ఎన్నిసార్లు కాఫీని త్రాగుతావు? ఇది ఐదవసారి! In the day, how many times do you drink coffee? This is the fifth time!
9. నాకు మొదటిది కూతురు. రెండవవాడు కొడుకు. Mine first is daughter. Second is son.
10. నేను మూడు సార్లు భోజనం చేస్తాను. ఇది మూడవసారి. I take meals thrice a day. This is the third time.
11. ఫోను వదిలిపెట్టటం (त्यागः) నాకు అలవాటు. ఈ ఏడాదిలో ఇది నా మూడవ ఫోను! Losing phone is my habit. In this year, this is my third phone.
12. ఇంతవరకు నేను ఒకటి గడియారాన్ని పెట్టుకున్నాను/ధరించాను. రెండవది గడియారం నాకు లేనే లేదు. So far, I wore only one watch. I don't even have a second one.

13. రాత్రి(యందు) ఇది మూడవది కదూ నీ (భర్తతో) మూత్రవిసర్జనం! ఏదో అనారోగ్యం ఉంది నీకు. డాక్టరు దగ్గరకి వెళ్ళు. (To husband) In the night, this is your third urination. Some ill-health is there. Go to a doctor.
14. తురుష్కుడికి నలుగురు పెండ్లాములు ఉండవచ్చు కదా? There can be four wives of a Muslim, right?
15. ధృతరాష్ట్రుడికి వందమంది కొడుకులు. There are a hundred sons of ధృతరాష్ట్రుః.
16. ఈరోజు నీది ఎన్నవ ('కతమత్' ఇతి నపుंसకే, 'కతమం' న!) పుస్తకం ఇది? Which (in sequence) is this book of yours today?